

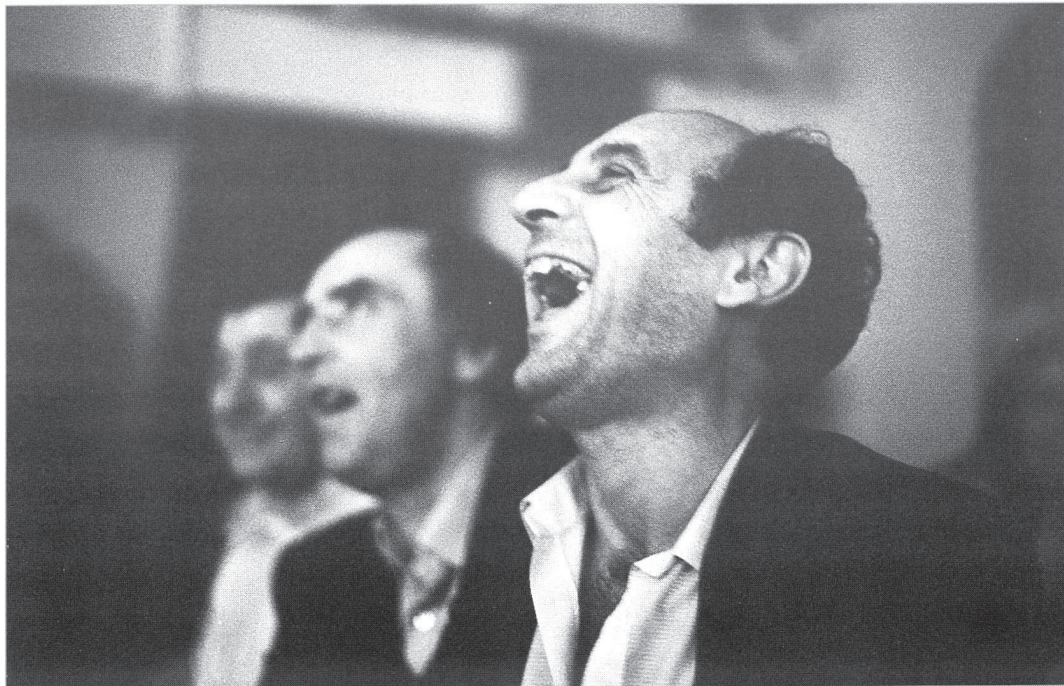
Mezein, de itthon sokszor évente egy koncertje sincs. Három kiadott lemeze őrzi az elmúlt 15 év szerzteágazó munkáit, és megannyi stúdiófelvétel, ahol több mint egy tucat fiatallal szorgoskodnak a stúdiók zárt világában, ontva a kifinomult muzsikákat. Légüres térben élnek e zenészek, nem kellene. Márpedig aktív hallgatóság, közönség nélkül egy zenekar képtelen létezni. Nem mindig volt így, még a nyolcvanas évek végén is visszhangzott egy-egy szó, kézvonás vagy hang szűkebb közösségünk idegzetében, nem rettegtünk vaksi vakondokként a beszűrődő fénysugaraktól.

A témát a maga teljességében Oscar Wilde vázolta több mint száz éve: egy zsúfolt fogadáson a sarokban ül egy szomorú ember, akivel senki sem beszél. Hősünk odamegy, és megkérdi, ki ő, mit csinál. A válasz: „Tudok kenyeret szaporítani, vizet fakasztani... – de nem kell senkinek.” Kell-e mai magyar művészet a magyarságnak? Ha a közösség választását nézzük, a válasz egyértelmű: nem. Ha az élet méltóságát, a jövő kötelmét, akkor igen. Nagy küzdelem, hogy ebbe egy művész se rokkanjon bele. Pedig e két művész – és velük még sokan mások – betöltik a magyarság örök feladatát: a Minőség őrzését. Magyarul kellünk. (2005 adventjén)

MEGHALT A JAZZ
Jovica Milošević-Fitzgerald emlékére
(1933–2005)

Elnézést, de ez nem csak bombasztikus cím, tényleg meghalt a jazz. Másfelé jó ideje ennek már, de erre mifelénk csak most következett be. Meghalt az utolsó jazzszív, egy kis nagy emberé, aki az afroamerikaiak eksztatikusságával élte, éltette a jazzt. Pár éve még ő maga mondta nekünk, kételkedő fiatalabbaknak: „A jazz nem halt meg, él, amíg a szívemben hordom!” És sugárzott, mint maga a fekete zene, önzetlenül, boldogan. Jovica maga volt az áradó, lángoló élet. Feltűnő, mert ritka jelenség ez mifelénk. Valóban forró égövi tűzű lény volt, nem véletlen ölelték őt oly szeretettel a feketék – egy húron pendült velük. Ahol megjelent, magas fokon kezdett égni minden. Ezért a lelkesen égő szívéért szerették mindenütt.

A nagy dolgok észrevétlen történnek, egyszer csak ráébredünk, hogy már megtörtént. Ilyen csöndben hunyt ki Jovica Fitzgerald, sokan régóta halottnak hitték őt. Utolsó nyolc évét ez az örök csavargó ágyhoz kötötte, szerettei által ápolva élte, egy emeletes ház tetején. Ilyen a ritka madarak sorsa: ha nem szárnyalnak, már nem kellene senkinek. Pusztulóban az élet jelensége már idegen. Egy fáradó szív már nem kell senkinek. Hiszen az már nem Ő. Talán ezért voltunk oly kevesen a

temetésen. Ami viszont már a mi pusztulásunkról szól. Egy zenész sem akadt: síri csöndben temettünk. De legalább odafönn micsoda zene, rég nem hallott nagy muzsika szól most érette. (2005)

JOVICÁNK

Hát akkor kezdődhet a film. „Ladies and gentlemen! This is a time for jazz” – hörgi Jovica, az aprócska mozigépész. Elsötétül a terem, kigyúl a vászon, és peregni kezd a film. „*This is the time for jazz!*” – a háború utáni jazzlemezeket így hallotta Willis Conovertól. De Conover bejelentőinek negédesen bűgő hangja Jovicánál a szemétkosárba került. A háború utáni nagy amerikai lemezek nem fértek rá balkáni lemezját-szókra, ezért Jovica ollóval körülvágta a Voice of America bakelitjeit. A feketék zenéje kellett.

Jovicánk füsttel, alkohollal és kinnal preparált rekedt hangján hívogat, lelkesen, örvendezve, akár a feketék: „Hölgyeim és uraim! Ez a jazz ideje!” Igazat liheg Jovica: Itt az idő... A jazz ideje! Valóban ez a jazz ideje. Nem a pénzé, a gépezeté, a fölKent, eszement agitpropoké, nem a gépeké, mint azt szeretnénk hinni. A legkevésbé sem. Ez nem perc. Ez örök.

Mint föltörő gejzír olvasztotta meg dermedt századunk szívét, ezért készül immár több mint 40 éve, a vásznon az orosz traktorodákat követő amerikai vízi bálók óta Los Angelesbe, New Yorkba Jovica Milošević-Fitzgerald, a kis nagy Gentleman. De csak a börtönig, a jugoszláv kaszárnyáig, az újvidéki panelházig jutott. Ez azonban csak félig igaz, vagy annyira sem. Messzebb jutott ő, mintha átlépett volna a nagy

pocsolyán. Füstös kocsmák izzasztóin, a templomok hűvös térdeplőin, a jazzklubok lélekolvasztó melegén át eljutott egészen a másik ember arcáig, és tovább, tán mindünk közül legmesszebb: a fénylő tekintetelig, a szívmelegig. Neki sikerült, mert nem számolt semmivel, sosem méricskélte, csak vakon belevetette magát a muzsika hullámaiba. Szó szerint röpiült a néger zenészek nyakába, térdre borult az éneklő fekete mámik előtt, csókolta a fülmosolyú néger dobosokat, imádott minden rezet fújó arcot, és könnyes szemmel ölelte keblére minden testvérét az igaz zenében. „Ez a jazz ideje, Jovica, ez a jazz valódi ideje, hölgyeim és uraim...” – de elszakad a szalag, vége a filmnek. (Máris?) Maradt a kormos mozivászon. Majd egyszer töpörödött anyókáink – ha lesznek még – és a gömbölyű fekete mámik kimossák, újra szép fehérre súrolják a nagy vásznakot, és talán akkor a szemfehérjék mélyén majd új filmek teremnek. Valódi árnyjátékok, ragyogó némafilmek peregnek újfent, amelyek alá a túloldalról az öreg Prez, Hawk, Ben és Louis fújna a muzsikát. Nem a harsogót, nem a rezest, csak a tiszta lehetetet. De erre alighanem még várni kell. Talán várni kellene, Jovica... – de ő már útra kész, nincs ideje várni, hátára dobta gyűrött zakóját: nagy útra készül ez a kis úriember. Body and Soul...

Egy, kettő, három, négy, Jovica, tudod-e, merre mégy? Egy, két, há, négy... Induljunk hát, uram, de talán mégse Amerikába, ne Amerikába, ahol összetaknyolták a mozivásznat, avant-pop pép lett az eget rengető rézkórusokból, és fogpiszkálónyivá faragták a dübörgő dobok ütőit. Se test, se lélek.

*„Görgezzél le legalább 16 tonna sziklát, a végén
a gazda boltjába viszed béred,
a véred,
ő hajtja, csapolja, ő méri...
Görgezzél le legalább 16 tonna sziklát naponta...”*

– szólt a dal a kőbánya mélyén, az utcasarkon, a gyapotbálák közt. Szólt a muzsika a lebuajok homályában, a temetők hűvösében, hullámszórt az éter mindenhol. Ma csend honol: nincs, ki életét a zenére tegye. Bódult bogárként csörtet mind a reflektorfény felé, azt hiszik, a milliányi fülszám, a milliányi bakelitdarab, a milliók a fontosak.

Ne menjen Amerikába, uram, hagyja el, Jovica! De amarra se! Elvégre Ön mondta, hogy nem Sztálin, hanem Gandhi... Ezekről a banditáktól már levegőt sem kapni. Így mondta Wingy Manone, a vén trombitás is:

*„Ha elmentél a chicagói gengszterekhez, kaptál kávé, vacsorát,
szép új kalapot, zakót, mert ők úriemberek voltak. De amióta*

itt vannak ezek a kikent washingtoni majmok, semmi sincsen.
Torkig vagyok az egészzel!”

Mi is, Wingy, hidd el, mi is. De nem számít, most már ez sem számít.
A szép fehér vásznak rég elpiszkolódtak, a hangszert lehelők eltűntek,
mind elporladtak. Még a Semmi is szertefoszlott. Siket Csend van.
Hosszú, nagy csend.

Sötét van... Jovica!... Éjfél körül jár. Békazene hallik. Mintha fényesedne a csönd! Keljen föl, Jovica! Itt van velünk mindenki, kis odúnkban szorong a nagy Prez, Bird, Trane, Papa Jo, Satchmo, Ella is ideért, de itt van az öreg Vég Gergő prímás és a bőgős Stevica is. Rágyújtottak, füstölögnek, izgatottak, mint egykor a föllépések előtt. Jovica, eljött az idő, ez az az idő, ez a mi időnk. Várjuk a harsonát.

Fúdd hát meg, Trummy! Gyerünk, Trummy! Repeszd a rezet, Trummy boy, a szentek most a mennybe mennek, itt az ideje, Prez,

hogy a Tiffany kirakatából hozzád kerüljön az összes arany, fújjad hát, Trummy Young, te mad dog! Te is Honoluluba szöktél, nem kellett a szürke, az új York, nem kellett, mint a viccben Kamcsatka, hanem Honolulu... Honolulu... Duplázd a ritmust, Trummy, gyerünk! följebb! Ott lebeg Sun Ra fényhajója, amott regél királyi zenekarunk, följebb! csak föl! egyre följebb! ...érkezünk, királyunk, Nap, kenjed, Trummy, take a Trummy, gyerünk, Trummy. Jövünk, Uram.

ÁLDASSÉK A MAGYARI ZENE!

Az Óbudai Jazzfesztivál elé

Ebben a mindent átható Vízöntő-korban lassan elsüllyedt földrészé távolodik tőlünk a XX. századi zene is. A pusztuló civilizáció lomjai alól ma már más bontakozik ki, mint amit a múltó kor értéknek hitt, vagy hinni vélt. Mennyi újdonság volt, mennyi bravúr, micsoda építmények! Mekkora hang-erő! És milyen kevés zene. Nagy mogulok váltak mára kerti törpékké, és picinyke, törékeny emberek óriásokká. Hatalmas intézmények hangadó várai töppedtek picinyke fiókokká, ugyanakkor füstös pincék és korcsmák emelkedtek a lélekünnep fényes palotáivá. Ma még nem erről szól a fáma. Ha valamiről, csak a számokról. Számlálatlan hang kering az éterben, s mindez jószerivel senkié. Falra hányt borsó. Lassan a zene szó is elvész.